

ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ЗАХІДНІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІЙ ДУМЦІ

Актуальність теми дослідження. Однією з актуальних проблем соціальної філософії залишається усвідомлення змісту поняття громадянського суспільства способу існування та самореалізації людини в суспільстві. Саме громадянської самореалізації бракувало пересічній людині в Україні на протязі останніх сторіч. Пропоноване дослідження можна трактувати як спробу довести, що утворення та подальший розвиток громадянських структур мусить стати передумовою виходу з загальної кризи, оновлення усіх сфер життєдіяльності людини, створення можливостей її самореалізації. Громадянське суспільство може стати тим засобом, що допоможе, як висловився М. Мамардашвілі, особистості відбутися у цій якості [1, с.4]. **Мета дослідження:** порівняльний соціально-філософський аналіз розвитку громадянської ідеї і форми її практичної самореалізації громадянського суспільства в європейській історії та історії українського суспільства і виявлення на підставі цього зіставлення перспектив і контурів у формування громадянського суспільства в Україні. **Завдання дослідження:** дослідити становлення концепції громадянського суспільства в західній та українській соціально-філософській думці. **Об'єкт дослідження:** громадянське суспільство в теоретичному й практичному аспектах, західній та українській східно-філософській думці. **Предмет дослідження:** громадянське суспільство. Теорія й практика становлення громадянського суспільства в Україні. Актуалізація проблем, пов'язаних з поняттям «громадянське суспільство», у сучасній філософській та соціально-політичній думці Заходу припадає на 70 – 80-ті рр. Зростання зацікавленості у цій проблематиці стало особливо помітним у зв'язку з кардинальними змінами, що відбулися у країнах Східної Європи та країнах так званого третього світу. Розповсюдження основних ідей, принципів, вартостей, що асоціюються з уявленням про ліберальну демократію, на нові регіони потребували переосмислення поняття громадянського суспільства, умов та закономірностей його виникнення, формування та розвитку, особливостей становлення у різних культурно-історичних умовах [5, с.194]. Всебічний аналіз громадянського суспільства передбачає поєднання двох аспектів дослідження. З одного боку, громадянське суспільство – це теоретичний концепт, ідеальна модель суспільної організації та суспільного життя, за допомогою якої виділяються найзагальніші риси, типологічні характеристики економічного, політичного, духовного життя суспільства. В цьому аспекті громадянське суспільство – це ідеальний тип (у розумінні відомого соціолога М. Вебера). Як певний інваріант, це поняття ґрунтується на структурованості всіх сфер соціальної діяльності. Суттєвою передумовою об'єднання структурних елементів у єдине ціле є діяльність суспільних суб'єктів, яка детермінується стандартами і вартостями суспільства через існуючу систему права [5, с.195]. Отже, можна виділити такі передумови формування громадянського суспільства: чітко визначена структура економічного, політичного, соціального і духовного життя; наявність активно діючого соціального суб'єкта; наявність комплексу норм і стандартів цієї діяльності, яка виражена у системі чинного права [5, с.195]. Однак з іншого боку, громадянське суспільство – це історично визначена реальність, феноменологічний прояв цілісності соціо-культурного організму, що його породжує. В такому розумінні громадянське суспільство – явище унікальне. Воно є результатом специфічного історичного розвитку, генетично пов'язаного з європейською культурою [5, с.195]. У багатьох західних країнах, що мають вже сформоване громадянське суспільство, відбувалися широкі дискусії, у центрі яких був пошук нових сфер життя, що вимагали певної демократизації навіть у країнах з усталеною демократією. Можна говорити про дві головні передумови цих дискусій. По–перше, процеси ускладнення соціумів, які розвивалися, їх внутрішня диференціація, автономізація у «світі». По–друге, активізація індивіда як особливого соціального суб'єкта, важливого елемента різних соціальних агрегатів і як наслідок все більш активного агента суспільного життя. Складний характер взаємодії індивіда і суспільства змушує останнього виступати у всій багатогранності його економічних, політичних, корпоративних, професійних і субкультурних зв'язків. Багатство цих зв'язків – зв'язків з іншими людьми! – допомагає особистості у самозахисті та формуванні своїх вимог, в обґрунтованні своєї солідарності з іншими і довіри до них. Ці процеси спонукають до критичного переосмислення усього кола ідей і уявлень, що були пов'язані з поняттям «громадянське суспільство» [2, с.385]. Україна здійснила лише перші кроки на шляху до розбудови власної державності. Це вимагає окреслення загальних рис власної моделі соціального розвитку, котра б була спроможна гармонізувати інтереси держави з прагненнями різноманітних суспільних груп, автономних асоціацій та окремих індивідів. Саме такий підхід може сприяти свідомому обранню відповідної соціально-культурної орієнтації України та визначенню її соціально-цивілізаційної належності. Ці проблеми вимагають від нас найприскіпливіше придивитись не тільки до західно-європейського досвіду у громадянській сфері, але й до власної громадянської і духовної історії, її набутків і втрат. Атрибутами громадянського суспільства є наступні компоненти: 1) приватна власність, вільна праця, підприємництво; 2) існування вільних політичних партій, громадських організацій та інших об'єднань громадян на добровільній основі; 3) наявність незалежної системи ЗМІ; 4) вільний розвиток сім'ї як первинної основи співжиття людей; 5) регулювання поведінки людини за допомогою етичних норм і здійснення людиною своїх потреб та інтересів в інших сферах приватного і суспільного життя [3, с. 89]. У суспільній думці Заходу також є елементи етатичного мислення. Однак у духовному житті йому протистоїть діалектично з ним пов'язаний автономний ліберально-демократичний підхід. Доповнюючи один одного, вони дають всебічну картину життя суспільства, метою якого є індивід у всій багатоманитності форм його самореалізації [5, с. 196]. **Висновок.** Оцінюючи громадянське суспільство з позиції його соціальності, потрібно враховувати, що громадянське суспільство – сучасний тип демократичного суспільства, яке формується й розвивається в руслі стабільної та ефективної економіки й демократичної політичної системи. Тобто, активне громадянське суспільство функціонує в умовах позитивного впливу на нього економічної та політичної сфер, що забезпечує послідовну ефективну соціальну політику в інтересах найширших верств населення. Передумови для подальшого розвитку й формування громадянського суспільства в Україні є. Однак відсутній досить чіткий механізм функціонування суспільно-політичних організацій, що виражають інтереси різних груп суспільства, їх взаємодію, а також максимально незаангажованого посередника між органами влади та населенням. Варто визнати очевидним і те, що в сучасному українському суспільстві недостатньо високий рівень урахування й координації інтересів різних груп населення, незначна підтримка різними соціальними категоріями прийняття на державному рівні рішень, непослідовне проведення в життя політики громадянського єднання – усе це має бути у сфері постійної уваги органів державного управління. Надзвичайно актуальними в сучасній Україні є ідеї духовного відродження, національної гордості, державного патріотизму. На підставі вищевикладеного можна стверджувати, що для громадянського суспільства особливого значення набувають їхня повнота, стійкість і відтворюваність. Наявність різноманітних форм громадських об'єднань – партій, спілок, асоціацій тощо – надає можливість реалізувати найрізноманітніші потреби й інтереси громадян із урахуванням їхніх індивідуальних інтенцій, схильностей, інтересів, амбіцій [4, с.123].

Список використаних джерел

1. Пасько Я.І., Автореферат здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук Громадянське суспільство: світоглядні версії та історичне втілення К., 1998. 20 с.
2. Буященко В.В. Громадянське суспільство і соціальне піклування «Гілея: науковий вісник» випуск 63, К., 2012., С. 383-392.
3. Сидоренко С.В. Теоретико-методологічні засади пізнання глобального громадянського суспільства «Гуманітарний вісник» № 51. 2012. С. 87-100.
4. Костючков С.К., Громадянське суспільство як складно структурована плюралістична система: філософська інтерпретація, «Актуальні проблеми філософії та соціології» 2015. С.121-124.
5. Лясота А.Є., Громадянське суспільство в культурно-історичному контексті, «Вісник Дніпропетровського університету» № 9/2 2012. С.194-201.